

Egipt

ciekawostki | geografia | kultura | religia

Geografia

Mapa Egiptu

(fot. Encyclopaedia Britannica)

Delta Nilu (fot. Canva)

- 01** Egipt to kraj położony w północno-wschodniej Afryce, częściowo leżący także na Półwyspie Synaj, który jest geograficznie częścią Azji.
- 02** Graniczy na północnym wschodzie z Izraelem i Strefą Gazy, na wschodzie z Morzem Czerwonym, na południu z Sudanem, a na zachodzie z Libią. Egipt ma dostęp do Morza Śródziemnego na północy.
- 03** Jego powierzchnia wynosi około 1 milion km², populacja to 116 milionów według danych z 2024 roku (liczba ta cały czas rośnie). Z tego powodu jest najludniejszym arabskim państwem i trzecim pod względem wielkości populacji krajem Afryki.
- 04** Około 99% mieszkańców zamieszkuje tereny wzdłuż doliny i na terenie delty Nilu, które zajmują zaledwie 5,5% terytorium kraju. Reszta kraju to głównie pustynie.
- 05** Stolicą kraju jest Kair (ponad 10 milionów mieszkańców), największe spośród arabskich miast, pozostałe ważne ośrodki to: Aleksandria, Koptos, Luksor i Asuan. Kraj podzielony jest na 27 Guberni (*muhāfazāt*).

Klimat

Abu Simbel (fot. Ewa Józefowicz)

Wyrocznia Amona w oazie Siwa
(fot. Wojciech Ejsmond)

01

Egipt ma suchy, gorący klimat z niewielką ilością opadów, szczególnie na południu. Regiony wzdłuż Nilu są wilgotne, co pozwala na rozwój rolnictwa wspomaganego siecią irygacyjną, podczas gdy w pustynnych obszarach uprawy możliwe są jedynie na terenie oaz, najważniejsze to: Siwa, Baharia, Farafra, Dachla i Charga.

02

Latem temperatury są bardzo wysokie, do 50°C, natomiast zimą w niektórych miejscach spadają do około 10°C. Sporadycznie na północy mogą się zdarzyć opady śniegu, zwłaszcza w górach na Półwyspie Synaj.

03

Osią kraju jest Nil, dzięki któremu możliwe jest rolnictwo. Znaczną część terenów uprawnych zajmuje trzcina cukrowa. Egipt jest jednym z największych na świecie producentów daktyli i karczochów.

04

Podjęmowane są przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie areału uprawnego, między innymi po przez nawodnienie pustyni, np. z Jeziora Namera przeprowadzono kanał w kierunku zachodnim i utworzono Jezioro Toszka. Jezioro Namera, nazwane na cześć prezydenta Gamala Abdel Namera, sprawującego urząd w latach 1954-1970, zajmuje powierzchnię około 5250 km². Powstało w wyniku wzniesienia Wielkiej Tamy w Asuanie, którą inaugurowano w 1971 r.

Struktura społeczna

01

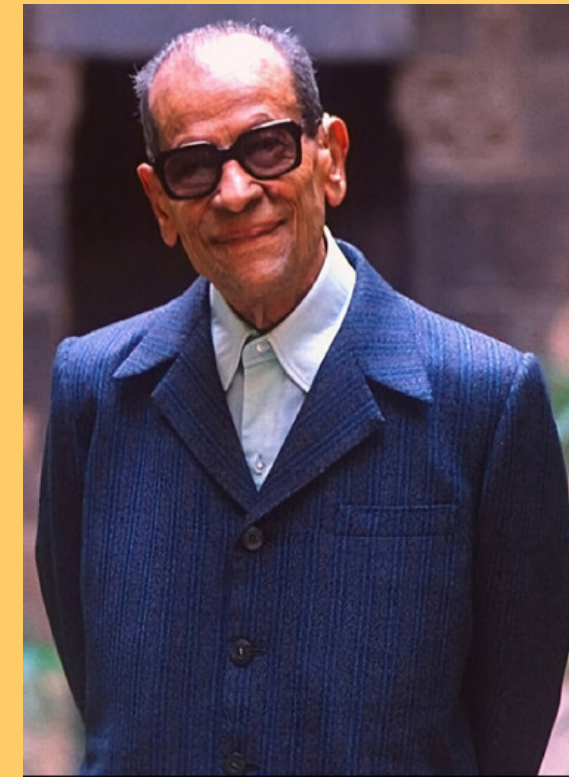
Struktura społeczna Egiptu jest zróżnicowana, jednak znaczna część mieszkańców jest z pochodzenia Arabami. Główna grupa etniczna to Egipcjanie (około 90%), ale kraj zamieszkują również Turcy, Sudańczycy, Beduini (czyli ludność koczownicza, często o arabskim rodowodzie), Grecy i inne mniejszości.

02

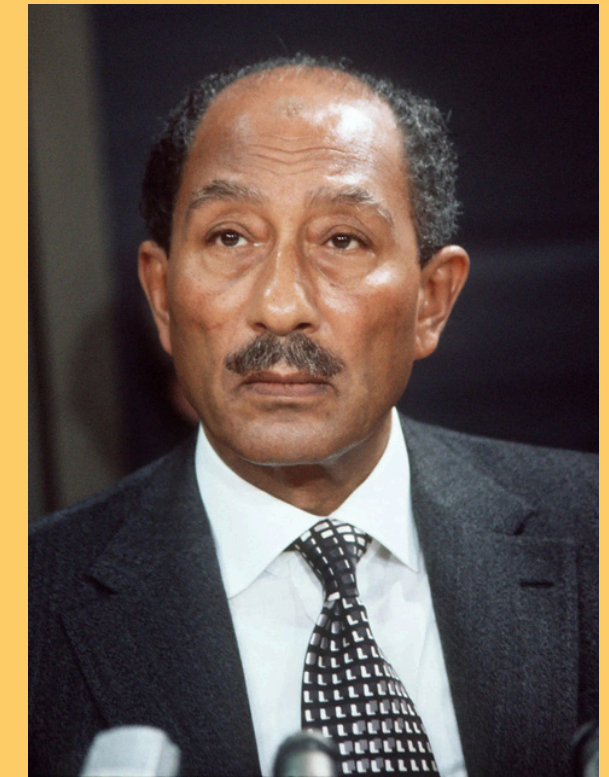
Religijnie dominuje Islam (około 90% społeczeństwa to muzułmanie sunniti), ale istnieje także znaczna mniejszość chrześcijańska (około 10%), głównie Koptowie. Egipska armia jest największą w Afryce i uznawaną za jedną z najsilniejszych na Bliskim Wschodzie.

03

Językiem urzędowym jest arabski, ale Egipt ma własny dialekt, który jest znany poza Egiptem dzięki egipskiej kinematografii. Egipt jest największym producentem filmów w języku arabskim, a aktorzy tacy jak Omar Sharif i Rami Malek są znani na całym świecie. Na polu kultury i nauki Egipt może się poszczycić laureatami Nagrody Nobla, takimi jak pisarz Naguib Mahfouz i chemik Ahmed Zewail (pierwszy arabski naukowiec wyróżniony tą nagrodą). Natomiast pokojową Nagrodę Nobla otrzymał Anwar Sadat, prezydent w latach 1970-1981.

Naguib Mahfouz (fot. Wikipedia)

Anwar Sadat (fot. Wikipedia)

Ahmed Zewail (fot. Wikipedia)

Gospodarka

01. Najważniejsze gałęzie gospodarki Egiptu to turystyka. Słynne zabytki, takie jak piramidy w Gizie, Sfinks, Świątynie w Luksorze czy Dolina Królów przyciągają miliony turystów każdego roku. Nie mniej popularne są kurorty nad Morzem Czerwonym: Sharm el-Sheikh czy Hurgada.

02. Badania archeologiczne prowadzone są w wielu turystycznych stanowiskach, takich jak Sakkara, Karnak, Nekropola Tebańska, czy Asuan. Ważną rolę odgrywają w nich polscy badacze pracujący np. w Świątyni Grobowej Królowej Hatszepsut w Luksorze i na Kom el-Dikka w Aleksandrii.

03. Ważnymi gałęziami gospodarki jest rolnictwo oraz wydobycie ropy naftowej i gazu ziemnego.

04. Mimo bogactwa zasobów naturalnych, kraj boryka się z wysoką stopą bezrobocia, szczególnie wśród młodzieży. W 2024 roku Egipt odnotował wzrost gospodarczy na poziomie około 4%, jednak duża część społeczeństwa nadal zmagają się z ubóstwem.

05. Kontrola nad Kanałem Sueskim sprawia, że Egipt odgrywa ważną rolę w światowym handlu.

Asuan (fot. Wojciech Ejsmond)

Kuchnia

Ful medames sprzedawany na ulicach Kairu
(fot. Wikipedia)

- 01** Egipska kuchnia jest silnie zakorzeniona w lokalnych tradycjach. Główne składniki to ryż, chleb pita, fasola (*ful*), warzywa, a także mięsa, takie jak kurczak, baranina i ryby.
- 02** Typowe dania to *ful medames* (pasta z fasoli) oraz *koszari* (mieszanka ryżu, makaronu, soczewicy i pomidorów z ostrym sosem).

Zabytki

01

Cywilizacja starożytnych Egipcjan jest jedną z najstarszych na świecie, powstała na przełomie IV i III tys. p.n.e.

02

Piramidy w Gizie, w tym słynna Piramida Cheopsa, są jednym z siedmiu cudów starożytnego świata i stanowią symbol Egiptu.

03

Inne znaczące zabytki to Świątynia Karnak, Świątynia Abu Simbel, a także skarby z grobowca Tutenchamona. Wiele zabytków egipskich jest przedmiotem badań zespołu IKŚiO PAN!

Piramida Cheopsa w Gizie (fot. Ewa Józefowicz)

Karnak (fot. Wojciech Ejsmond)

Autor w Egipcie (fot. Wojciech Ejsmond)

Giza (fot. Ewa Józefowicz)

Historia

Okres Predynastyczny

Okres datowany na większość IV tys. p.n.e. – czyli czasy przedhistoryczne przed zjednoczeniem kraju przez I Dynastię faraonów.

Tzw. Stela Głodu na wyspie Sehel w Asuanie (fot. Wojciech Ejsmond)

Okres Wczesnodynastyczny

Datowany na pierwszą połowę III tys. p.n.e. – rządy dwóch lub trzech pierwszych dynastii, za panowania których główne cechy cywilizacji, takie jak pismo, sztuki plastyczne i architektura okrzepły.

Piramida Dżosera w Sakkarze (fot. Wojciech Ejsmond)

Stare Państwo

Lata ok. 2700–2200 p.n.e. – czasy budowy wielkich piramid, pierwszy okres świetności kraju.

Pierwszy Okres Przejściowy

Lata około 2200 – 2000 p.n.e.) – czas kryzysu państwowości charakteryzujący się rozbięciem na kilka walczących ze sobą centrów politycznych, ale i rozkwitem kultury w prowincjonalnych ośrodkach.

Asuan (fot. Wojciech Ejsmond)

Średnie Państwo

Lata około 2000 – 1750 p.n.e.) – okres uznawany za klasyczny dla rozwoju kultury, w czasie którego powstały ważne egipskie utwory literackie, np. “Opowieść Rozbitka”, “Opowieści o Cudownych Zdarzeniach”, “Wymowny Wieśniak”.

Historia

Drugi Okres Przejściowy

Lata około 1750-1550 p.n.e. – drugi kryzys egipskiej monarchii i rozbięcie kraju na rywalizujące ze sobą centra. Na północy władze zdominowali Hyksosi – bliżej nieznaną ludność mającą związki z terenami dzisiejszej Syro-Palestyny.

Świątynia w Edfu (fot. Wojciech Ejsmond)

Nowe Państwo

Lata około 1550-1100 p.n.e. – okres imperialny w dziejach Egiptu, kiedy to faraonowie tacy jak Hatszepsut, Totmes III czy Ramzes II wysyłali ekspedycje handlowe i militarne, które wzmocniły i poszerzyły kraj.

Trzeci Okres Przejściowy

Lata około 1100 – 700 p.n.e. – trzecie rozbięcie polityczne kraju, początek wpływu ościennych ludów na polityczne życie kraju.

Okres Późny

Ok. 700 – 332 p.n.e. – Egipt był kilkakrotnie rozbitý na rywalizujące ze sobą ośrodki władzy. Niektóre dynastie były obcego pochodzenia, np. libijskiego. Zdarzały się nominalne rządy jednego władcy, np. tzw. Dynastii Kuszyckiej z Państwa Kusz na terenie dzisiejszego Sudanu. Kraj był kilkakrotnie podbijany przez Asyryjczyków i Persów, a w 332 r. p.n.e. przez armię pod wodzą Aleksandra Macedońskiego.

Okres Grecko-Rzymski

332 p.n.e. – IV w. n.e. – kraj znajdował się pod rządami macedońskiej dynastii Ptolemeuszy, a później został wcielony do Imperium Rzymskiego. Był ważną częścią kulturowego i ekonomicznego życia basenu Morza Śródziemnego, a słynna Biblioteka Aleksandryjska odegrała kluczową rolę w rozwoju Zachodniej Kultury. Aleksandria była ważnym centrum rozwoju wczesnochrześcijańskiej teologii.

Historia

Egipt bizantyński

Datowany na V w. – 641 r.
– Egipt był prowincją Imperium Wschodniorzymskiego, odgrywał ważną rolę w rozwoju Kościoła i ruchu monastycznego.

Egipt pod rządami kalifatu

Lata 641 – 1254 – Egipt stał się częścią kalifatu i odegrał znaczną rolę w kulturze arabskiej. Kair był stolicą między innymi Saladyna, który wznosił Cytadelę, która do dziś góruje nad miastem i jest jedną z jego najważniejszych turystycznych atrakcji.

Panowanie Mameluków

1254–1517 – władzę w Egipcie przejęli Mamelucy, czyli oddziały wojskowe stanowiące gwardię przyboczną sułtanów średniowiecznego Egiptu składające się z niewolników obcego autoramentu. Sprawowali oni oligarchiczną władzę w Egipcie. Państwo Mameluków zostało podbite w 1517 roku przez Turków osmańskich, jednak Mamelucy zachowali swoje przywileje i stanowili klasę rządzącą.

Francuska okupacja

1798–1801 – Kampania Napoleona w Egipcie rozpoczyna francuską okupację kraju. Wprowadza to Egipt w orbitę europejskich wpływów, mimo iż Francuzi zostają wyparci przez Brytyjczyków i Osmanów w 1801 roku. Najważniejszym efektem wyprawy z perspektywy Zachodu jest jej aspekt naukowy, m.in. publikacja wielotomowego dzieła „Opisanie Egiptu...” i przywiezienie do Londynu tzw. Kamienia z Rosetty, który umożliwił odczytanie hieroglifów.

Wicekrólestwo Egiptu

1805–1914 – Mehmet Ali, albański dowódca wojskowy, przejął władzę w Egipcie. Jego rządy przyniosły modernizację kraju oraz próbę uniezależnienia się od Imperium Osmańskiego. Otwarcie Kanału Sueskiego w 1869 r. stało się symbolem rosnącej roli Egiptu w handlu międzynarodowym, ale także zwiększyło zależność kraju od Francji i Wielkiej Brytanii oraz doprowadziło do jego okupacji przez Wielką Brytanię.

Meczet Al-Azhar w Kairze (fot. Ewa Józefowicz)

Historia

Sułtanat Egiptu

1914 – 1922

– w 1914 roku Brytyjczycy oficjalnie narzucili Egiptowi protektorat, detronizując lojalnego wobec Imperium Osmańskiego chedywa Abbasa II Hilmiego i zastępując go pro-brytyjskim sułtanem Husajnem Kamilem. Po jego śmierci tytuł sułtana przejął Fuad I, a w 1922, pod naciskiem egipskich nacjonalistów, Egipt uzyskał formalną niepodległość, a tytuł sułtana został zmieniony na króla.

Królestwo Egiptu

1922–1952

– Egipt uzyskuje formalną niepodległość w 1922, ale Wielka Brytania zachowała kontrolę nad armią i Kanałem Sueskim.

Prowadzono modernizację kraju, m.in. utworzono kairską giełdę, wprowadzono reformy rolne i prawo pracy.

Arabska Republika Egiptu

od 1952

– w wyniku rewolucji obalono monarchię w 1952 r. Gamal Abdel Naser przejął władzę, a późniejszych latach znacjonalizował Kanał Sueski, w odpowiedzi Wielka Brytania, Francja oraz Izrael najechały Egipt (tzw. Kryzys Sueski). Konflikt kończy się interwencją ONZ i wycofaniem sił okupacyjnych. Egipt ma ustrój republiki, ale ważną rolę odgrywa w nim armia.

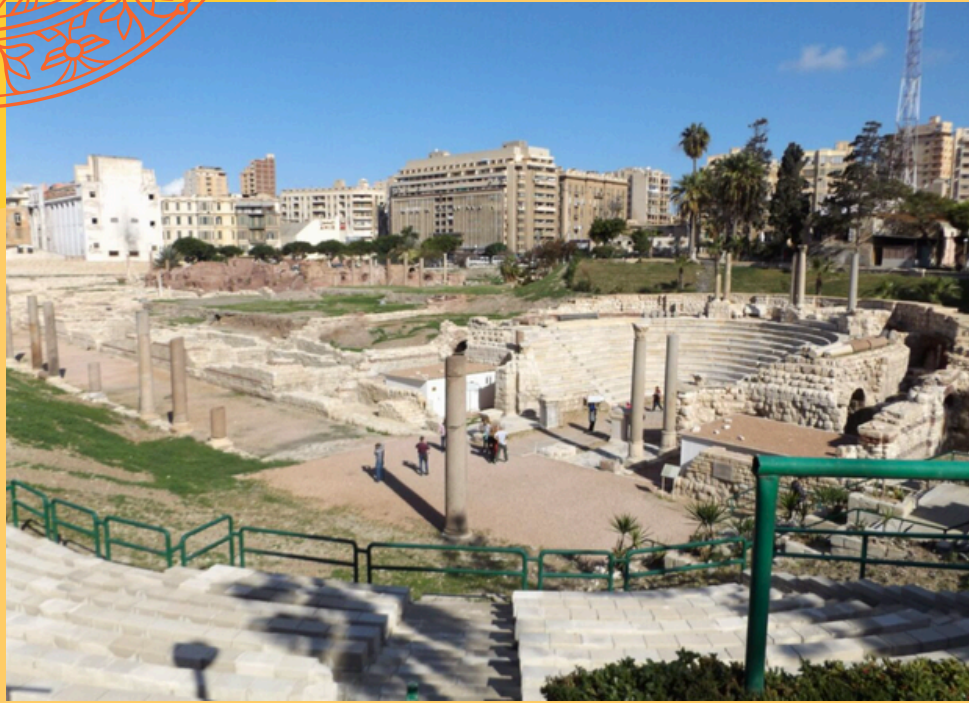

Początek XX w. – Heliopolis, Kair (fot. Ewa Józefowicz)

Panorama Kairu (fot. Wojciech Ejsmond)

Czy wiesz, że...?

Okres grecko-rzymski, Aleksandria,
Kom el-Dikka (fot. Ewa Józefowicz)

Okres bizantyjski - malowidła
koptyjskie z kościoła św.
Jeremiasza (fot. Ewa Józefowicz)

Stare Państwo - Piramida Dżosera (fot. Ewa Józefowicz)

01.

Egipt jest miejscem narodzin jednej z najstarszych cywilizacji na świecie, której początki sięgają około 3000 lat przed naszą erą.

02.

Sfinks w Gizie to największy na świecie posąg wykonany z jednego bloku kamienia.

03.

Piramida Cheopsa jest jedynym z siedmiu cudów starożytnego świata, który przetrwał do dziś.

04.

Kair, stolica Egiptu, to największe miasto Afryki, liczące ponad 10 milionów mieszkańców a w raz z przyległymi miastami stanowiącymi aglomerację to 22 miliony ludności, czyli więcej niż połowa populacji Polski.

05.

Rzeka Nil jest najdłuższą rzeką na świecie i od tysiącleci stanowiła główne źródło życia dla Egiptu. Długość Nilu to 6650 km.

Czy wiesz, że...?

06.

Egipcjanie posługiwali się kalendarzem oparty obserwacjach astronomicznych, który składał się z 365 dni. Ich rok podzielonych na trzy pory roku: Wylewy Nilu, Porę Siewu i Porę Żniw. Juliusz Cezar zreformował rzymski kalendarz na wzór egipski.

07.

Kultura Koptów, wyznawców chrześcijaństwa w Egipcie, ma swoje korzenie w czasach przed islamizacji tego regionu. Koptowie są bezpośrednimi potomkami starożytnych Egipcjan.

08.

Piramidy w Gizie były przez ponad 3800 lat najwyższymi strukturami zbudowanymi przez człowieka.

09.

Starożytni Egipcjanie wierzyli, że człowiek ma kilka dusz i każda z nich odpowiada innemu aspektowi jego egzystencji, np. dusza *ka* odpowiadała za ciało, dusza *ba* była czymś w rodzaju osobowości, natomiast *ib* to serce, które zapamiętywało wszystkie wydarzenia i uczyni z życia.

10.

Starożytnych egipskich władców nazywamy faraonami. Słowo to pochodzi z greki i wywodzi się od starożytnego słowa *per-aa* czyli „duży dom”, pałac. Egipcjanie nazywali swoich władców na różne sposoby, np. Horus, syn słońca, czy *nesu biti*.

Nowe Państwo – świątynia Hatszepsut w Deir el-Bahari
(fot. Ewa Józefowicz)

Czy wiesz, że...?

11.

Pierwszym, na wpół legendarnym faraonem był Menes, a ostatnim Kleopatra VII.

12.

Kilka miast można nazwać stolicami starożytnego Egiptu: Memfis, Teby i Aleksandrię.

13.

Znaki egipskiego pisma nazywamy z języka greckiego hieroglifami, co oznacza po grecku „święte znaki”. Ten typ pisma spotykamy najczęściej na ścianach świątyń i grobowców, więc starożytni Grecy myśleli, że zapisują one religijne teksty. Był to bardzo ozdobny sposób pisania, który miał też walory estetyczne. Żeby ułatwić sobie pisanie, znaki zapisywano, np. na papiirusach, upraszczano i tak powstało pismo hieratyczne, czyli kapłańskie, gdyż często posługiwali się nim kapłani. Trzeci rodzaj pisma nazywamy demotycznym, co po grecku oznacza “pismo ludowe”. Było ono pospolicie używane do codziennych dokumentów zwykłych ludzi.

14.

Klasyczne pismo hieroglificzne w czasach Średniego Państwa składało się z około 700 znaków. W późniejszych czasach liczba ta wzrosła do ponad tysiąca, ale na co dzień używano tylko kilkuset.

15.

Niektórzy faraonowie panowali bardzo długo, np. Pepi II, który wstąpił na tron jako dziecko, rządził między 60 a 90 lat. Natomiast Ramzes II panował 66 lat i był ojcem około 100 dzieci. Ciekawe, czy pamiętał ich imiona?

Tutanchamon - figura uszebti z grobowca (fot. Ewa Józefowicz)